

5. IMPERIUM KAROLINGÓW - WYKŁAD

w oparciu o podręcznik „Zrozumieć przeszłość” Nowej Ery oraz Historię Powszechną. Średniowiecze, Tadeusza Manteuffla

1. Polityka zagraniczna Karola Wielkiego (768 – 814)

a) cele polityki zagranicznej Karola Wielkiego:

Karol Wielki postawił przed sobą bardzo trudne zadanie. Przez całe swoje panowanie dążył do umocnienia państwa i do powiększenia jego terytorium. Obawiał się wzrostu zagrożenia ze strony Arabów; duże znaczenie przykładał do chrystianizacji pogan. Dlatego też prowadził akcje misyjne wśród plemion pogańskich, chrystianizował je również za pomocą miecza (plemiona saskie). Chciał dotrzymać układu jaki zawarł jego ojciec z papieżem, dlatego utrzymywał dobre stosunki z Papiestwem i stał się największym obrońcą Państwa Kościelnego. Ostatecznie jego celem stało się utworzenie cesarstwa uniwersalistycznego, które objęło by całą chrześcijańską Europę. Dlatego też dążył do zawarcia związku małżeńskiego z cesarzową bizantyjską Ireną, chcąc połączyć pod swoją władzą dawne ziemie Cesarstwa Zachodniorzymskiego i Cesarstwa Bizantyjskiego; odradzając tym samym cesarstwo rzymskie.

b) polityka zagraniczna :

Karol Wielki podczas swojego panowania prowadził liczne wojny i rozszerzył znacznie granice państwa Franków:

- w 772 r. przedsięwziął wyprawę przeciwko Sasom;
- w latach 773 – 774 – **pokonał Longobardów**, pozbawił władzy ostatniego króla Longobardów - Dezyderiusza i sam przyjął koronę Longobardów. W 781 r. koronował na króla Włoch swego syna Pepina;
- 779 r. rozpoczął systematyczny **podbój Saksonii**, który zakończył sukcesem w 804 r.;
- w latach osiemdziesiątych VIII w. podporządkował sobie **plemiona Słowian Połabskich**, plemiona słowiańskie zamieszkujące Czechy, Morawy, choć nie przyłączył terenów przez nich zamieszkałych do swojego państwa;
- w 788 r. **przyłączył** do swego państwa **Bawarię**;
- w latach 791 – 796 podbił **Chanat Awarski** i przesunął granice państwa aż na Dunaj. Utworzył tam marchię pannońską;
- w 795 r. rozpoczął **wojnę z Saracenami**, którą zakończył sukcesem przesuwając **granice** swego państwa na zachodzie aż **po rzekę Ebro**, tworząc marchię hiszpańską.

Dzięki tej polityce znacznie rozszerzył **granice** swego **państwa**. Na północy sięgały Morza Północnego i Atlantyku, na zachodzie opierały się o rzekę Ebro w Hiszpanii, na wschodzie jego państwo sięgało rzeki Łaby, a na południu rzeki Dunaj i północnych Włoch. Dzięki podbojom udało mu się przekształcić swoje państwo w mocarstwo, które dorównywało potęgą Cesarstwu Bizantyjskiemu. Karol Wielki rozpoczął pertraktacje z cesarzową Ireną chcąc zawrzeć związek małżeński i uzyskać tytuł cesarza. Pertraktacje te zostały zerwane gdy **papież Leon III koronował go na cesarza w Rzymie 25 grudnia 800 r.** bez zgody Bizancjum. Zaostrzyło to stosunki Karola Wielkiego z Cesarstwem Bizantyjskim, które uznało jego tytuł dopiero w 812 roku.

2. Polityka wewnętrzna – reformy Karola Wielkiego

- #### a) reforma administracyjna
- cesarz mianował i odwoływał urzędników i miał nad nimi pełną kontrolę. Swoje decyzje mógł uzgodnić z radą królewską, która składała się z dostojników kościelnych i świeckich, których powoływał cesarz; miała ona raczej charakter doradczy. **Urzędnicy dworscy** (urzędy centralne)

- (1) kanclerz – zarząd kaplicy dworskiej i kancelarii,
- (2) palatyn – zastępował monarchę w sądzie dworskim,
- (3) stolnik – zarządzał stołem królewskim, kontrolował służbę,
- (4) cześnik – opiekował się piwnicą,
- (5) komornik – dysponował komorą i szatnią,
- (6) koniuszy – opiekował się stajniami władcy.

Podział administracyjny państwa:

Państwo było podzielone na hrabstwa (dawne ziemie) i marchie.

- **Hrabstwo** – okręg administracyjny na czele, którego stał hrabia. **Hrabia** (*comes*) to urzędnik lokalny; sprawował sądy, wykonywał polecenia króla, zwoływał ludzi pod broń. Hrabia był mianowany przez króla i mógł być przez niego odwołany; za zarząd powierzonym mu hrabstwem otrzymywał ziemię (*beneficjum*) i mógł zatrzymać 1/3 opłat sądowych. Za czasów Karola Wielkiego państwo było podzielone na 700 hrabstw.
- **Marchia** to okręg przygraniczny, na czele, którego stał margrabia, który posiadał specjalne uprawnienia wojskowe. Jego zadaniem była ochrona granic państwa i rozszerzanie jego granic. Za czasów Karola Wielkiego istniała Marchia Duńska, Awarska, Friulska, Hiszpańska i Bretońska.

Okręgi inspekcyjne – by nie dopuszczać do nadużyć Karol podzielił kraj na okręgi inspekcyjne. Każdy urzędnik lokalny był poddawany kontroli inspektorów, których było zawsze dwóch – duchowny i świecki. Ludność mogła się do nich odwołać jeżeli uważała, że hrabia nadużywa swojej władzy. Inspektorzy mieli prawo rewizji wyroku wydanego przez hrabiego, informowali władcę o nadużyciach.

b) reforma wojskowa – służba wojskowa została uzależniona od posiadanego majątku. Do armii wcielano wolnych mężczyzn, których stać było na kupno i utrzymanie ekwipunku wojskowego. Ubożsi musieli składać się by wyposażyć jednego spośród siebie. Mimo to w razie najazdu mobilizowano wszystkich wolnych mężczyzn mogących nosić broń (**pospolite ruszenie**). Co roku w maju odbywał się przegląd wojska (tzw. pole majowe). Oprócz tego wprowadzono zasadę, że senior dowodzi oddziałami swoich wasali i był za nich odpowiedzialny.

c) reforma monetarna – Karol Wielki wprowadził do obiegu **srebrnego denara** zastępując nim złotego solidy bizantyjskiego. 12 denarów składało się na 1 złotego solidy, który praktycznie stał się na Zachodzie rzadkością. 20 solidów składało się na 1 funta (240 denarów).

d) reforma szkolnictwa – Karol Wielki dążył do podniesienia poziomu wykształcenia tak duchowieństwa jak i urzędników. Nakazał w związku z tym zreformować szkoły przyklastorne, przy każdej diecezji utworzono szkołę przykatedralną. Oprócz tego przy dworze w Akwizgranie utworzono szkołę pałacową, do której uczęszczali dworzanie. W szkołach przywrócono stary system nauczania – uczono, tak jak w szkołach rzymskich, siedmiu sztuk wyzwolonych. Istniały dwa poziomy kształcenia:

❖ poziom podstawowy – **trivium** – składał się z przedmiotów humanistycznych:

- **gramatyka** – umiejętność czytania i pisania, opanowanie terminologii łacińskiej,
- **retoryka** – umiejętność pisania listów i redagowania dokumentów,
- **dialektyka** – umiejętność logicznego rozumowania (poznawano reguły logiki).

❖ poziom wyższy – **quadrivium** – składał się z przedmiotów matematycznych:

- **arytmetyka** – umiejętność dodawania, odejmowania, mnożenia, dzielenia, obliczenia kalendarzowe,
- **geometria** – opis ziemi i przyrody,
- **astronomia** – umiejętność tworzenia kalendarza,

- **muzyka** – nauka muzyki potrzebnej do liturgii).

Dzięki reformie udało się Karolowi Wielkiemu przywrócić czystość łacinie i podnieść poziom wykształcenia duchowieństwa.

3. Zakres władzy cesarskiej – Monarchia Karola Wielkiego była **monarchią patrymonialną**. Karol uważał swoje państwo za prywatną własność. Cesarz sprawował władzę osobiście choć pomagali mu w zarządzaniu państwem urzędnicy (dostojnicy dworscy), których kompetencje zostały ostatecznie ustalone.

4. Kultura – rozwój kulturalny w państwie Franków przeszedł do historii jako **renesans karoliński**. Rozwinęła się wówczas architektura sakralna, która czerpała ze wzorów rzymskich i bizantyjskich. Szerząc wiarę chrześcijańską Karol Wielki dbał by budowano nowe kościoły. Były to bazyliki jedno lub trzynawowe. Powstawały kaplice na planie krzyża greckiego zwieńczone kopułą. Przykładem architektury tego okresu może być kaplica królewska przy rezydencji Karola Wielkiego w Akwizgranie. Karol dbał również o czystość łaciny i rozwój pisma. Rozwijały się pracownie kopistów przy klasztorach, gdzie przepisywano nie tylko dzieła autorów chrześcijańskich ale także dzieła starożytnych. Rozwinęło się **iluminatorstwo** czyli malarstwo książkowe. By pismo było bardziej czytelne wprowadzono **minuskulę** karolińską czyli małe litery. Domy, rezydencje, kościoły ozdabiano również mozaikami.

5. Upadek państwa Franków.

a) Karol Wielki przekazał przed śmiercią władzę nad swoim państwem synowi Ludwikowi Pobożnemu.

Po jego śmierci w 840 r. Jego trzech synowie postanowili podzielić pomiędzy siebie potężne państwo.

b) W **843 r. w Verdun** doszło do podziału kraju. Ustalono trzy zasady:

- 1) równość monarchii braci – unieważnienie senioratu,
- 2) spójność królestw braci – wykluczenie istnienia w nich enklaw,
- 3) arystokracja może posiadać dobra i pełnić urzędy tylko w jednym królestwie.

Kraj podzielono więc na trzy królestwa:

- zachodnią część państwa (późniejsza Francja) otrzymał Karol Łysy,
- wschodnią część państwa (późniejsze Niemcy) otrzymał Ludwik Niemiec,
- centralny pas ziemi od Morza Północnego po Alpy oraz północne Włochy wraz z tytułem cesarskim otrzymał Lotariusz. Po jego śmierci jego część została podzielona. W ten sposób zaczęła się historia państw narodowych Francji i Niemiec.